

Κοραής και Γρηγόριος Ε' (Σεβ. Μητροπ. Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου Ιερόθεος)

Categories : [BIBΛΙΟΚΡΙΤΙΚΕΣ](#)

Date : Αυγούστου 9, 2010

Το προηγούμενο έτος κυκλοφόρησε ένα ενδιαφέρον βιβλίο με τίτλο «Κοραής και Γρηγόριος Ε΄» και υπότιτλο «κοινωνικές συγκρούσεις και διαφωτισμός στην προεπαναστατική Σμύρνη (1788-1820)» από τον **Γιώργο Καραμπελιά**. Το βιβλίο που είναι πολύ αποκαλυπτικό και ενημερωτικό, διότι ξεκαθαρίζει πολλές συγκεχυμένες απόψεις που έχουν καλλιεργηθεί γύρω από το δίπολο Διαφωτισμός και Εκκλησία, πριν την Επανάσταση του 1821.

(Εναλλακτικές Εκδόσεις)

Τό βιβλίο αυτό είναι σημαντικό και πρέπει κανείς νά τό μελετήσει μέ προσοχή, γιατί παρατίθενται πολλά επιχειρήματα πού ανατρέπουν κυριαρχούσες «μαρξίζοντος επιχρίσματος» απόψεις γιά τήν αντίθεση μεταξύ Διαφωτισμού και Εκκλησίας. Τά επιχειρήματα αυτά παρουσιάζουν τίς δημιουργικές και σημαντικές απόψεις τού συγγραφέα γιά τό θέμα αυτό και αποκαθιστούν τά πράγματα στήν αληθινή τους διάσταση.

Τό ενδιαφέρον τόσο τού συγγραφέως όσο και τών αναγνωστών επικεντρώνεται στά πρόσωπα τού Κοραή και τού Οικουμενικού Πατριάρχου Γρηγορίου τού Ε΄, ο οποίος δέχθηκε πολλές επιθέσεις από διάφορους διαφωτιστικούς κύκλους, και αυτό είναι σημαντικό γιατί τά δύο αυτά πρόσωπα είναι «οι εμβληματικότερες μορφές τού διπόλου Εκκλησία και Διαφωτισμός τής προεπαναστατικής Ελλάδας».

Ο Κοραής ήταν διαφωτιστής, έμεινε τήν περίοδο εκείνη στό Παρίσι, αγωνίσθηκε γιά τήν έκδοση τών έργων τών αρχαίων Ελλήνων, είχε ενστερνισθή τίς επαναστατικές και διαφωτιστικές ιδέες, και ο κύκλος του στρεφόταν εναντίον τών Κληρικών, ιδίως τών Επισκόπων και τού Πατριαρχείου, όπως φαίνεται σέ διάφορα βιβλία πού εξεδόθησαν ανώνυμα, μεταξύ τών οποίων ο «Λίβελλος» και τό βιβλίο «Ελληνική Νομαρχία». Ο Πατριάρχης Γρηγόριος ο Ε΄, ως υπεύθυνος και διακριτικός ηγέτης, αγωνίσθηκε γιά νά κρατήσει τίς απαραίτητες κατά τήν εποχή εκείνη ισορροπίες,

αντιμετώπισε την επίθεση πολλών διαφωτιστών και τού ιδίου τού Κοραή, αλλά τελικά απαγχονίσθηκε από τούς Οθωμανούς, οι οποίοι αντελήφθησαν την ουσιαστική βοήθεια πού προσέφερε στην εξέγερση τών Ρωμηών.

Τά δύο αυτά σημαντικά πρόσωπα γνωρίζονταν μεταξύ τους προσωπικά, διότι ο Κοραής μεγάλωσε στην Σμύρνη και ο Γρηγόριος ο Ε΄ πριν γίνει Πατριάρχης ήταν Μητροπολίτης Σμύρνης, οπότε είχαν μεταξύ τους επικοινωνία. Ο Κοραής σέ φίλους του έγραψε για τόν Γρηγόριο, πριν γίνει Μητροπολίτης Σμύρνης: «Προσκύνησον εκ μέρους μου τόν πανοσιολογιώτατον Πρωτοσύγκελλον τού Αγίου Σμύρνης». Και σέ άλλη συγχαρητήρια επιστολή του, τό ίδιο έτος, μέ την ανάρρηση τού Γρηγορίου στόν Μητροπολιτικό θρόνο τής Σμύρνης, τόν χαρακτηρίζει «προεστώτα φιλόσοφον και την μέσην οδόν ευθυνόμενον, μακράν και από την σκύλλαν τής απιστίας και από την χάρυβδιν τής δεισιδαιμονίας».

Ο Γιώργος Καραμπελιάς ξεκινά τό βιβλίο του μέ την άποψη πού επικρατούσε στό παρελθόν ότι, δηλαδή, πριν την επανάσταση τού 1821 στό εσωτερικό τού ελληνισμού καταγράφεται δήθεν τό εξής σχήμα: Από την μιά πλευρά ήταν ενωμένες οι λαϊκές δυνάμεις, η εθνική αστική τάξη, οι κλεφταρματωλοί και οι διαφωτιστές λόγιοι, και από την άλλη πλευρά ήταν η Εκκλησία, οι κοτσαμπάσηδες, οι μεγαλέμποροι και οι συντηρητικοί εκκλησιαστικοί διανοούμενοι. Μεταξύ αυτών τών δύο ομάδων υπήρχεν αντιπαλότητα.

Τό σχήμα αυτό αμβλύθηκε μετά την μεταπολίτευση στην Ελλάδα (1974) και επικεντρώθηκε στό αντιθετικό σχήμα: «Διαφωτισμός και Εκκλησία», όπως και «πρόοδος» και «σκοταδισμός». Έτσι, παρουσιαζόταν ότι η Εκκλησία προεπαναστατικά ήταν αντίθετη μέ τόν λαό, την διαφώτιση και την πρόοδο, και ταυτιζόταν μέ τά συμφέροντα τής άρχουσας τάξης και τού σκοταδισμού.

Ο συγγραφέας ανατρέπει όλη αυτήν την ανάλυση. Μελετά την κατάσταση πού επικρατούσε προεπαναστατικά στην Σμύρνη και τίς αναταραχές πού έγιναν κατ' αυτήν την περίοδο, για νά αποδείξη ότι τά πράγματα δέν μπορούν νά ερμηνευθούν μέ τά δύο αυτά σχήματα πού παρετέθησαν προηγουμένως, γιατί η διαστρωμάτωση στην προεπαναστατική Σμύρνη ήταν διαφορετική και η κοινωνική κατάσταση δέν ήταν όπως την παρουσιάζουν οι «στρατευμένοι» αναλυτές.

Στην αστική δομή τής Σμύρνης, προεπαναστατικά, υπήρχαν τρεις κοινωνικές τάξεις. Στην πρώτη συγκαταλέγονταν οι παλαιές «αρχοντικές» οικογένειες, πού ήταν οι «ευπατρίδες» τής πόλης. Στην δεύτερη κατηγορία ανήκε η αναπτυσσόμενη τάξη τών εμπόρων πού είχε στενή επαφή μέ την Δύση. Και στην «τρίτη τάξη» συγκαταλέγονταν τά εσνάφια, δηλαδή αυτοί πού ασχολούνταν μέ τό εσωτερικό εμπόριο και την βιοτεχνία και σέ αυτήν ανήκαν «όλοι οι μεροκαματιάρηδες τής πόλης». Ακόμη, η Σμύρνη ήταν τό δεύτερο εκκλησιαστικό κέντρο, μετά την Κωνσταντινούπολη,

σημαντικό εκπαιδευτικό κέντρο, τό επίκεντρο τής ευρωπαϊκής πτέρυγας τής Αυτοκρατορίας, καί ακόμη είχε δεχθή τήν επίδραση κυρίως τής προτεσταντικής Δύσης.

Η μελέτη τής αστικής καταστάσεως καί διαστρωματώσεως τής Σμύρνης είναι σημαντική, γιατί «η Σμύρνη είναι μιά πόλη πού μπορεί νά λειτουργήσκει ως μεγεθυντικός φακός» γιά τήν κατάσταση πού επικρατούσε σέ όλη τήν Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Επομένως, τά δύο σχήματα πού είδαμε πίο πάνω, πού παρουσιάζονται από «στρατευμένους» αναλυτές, δέν ανταποκρίνονται στήν πραγματικότητα, γιατί τά προβλήματα στήν Σμύρνη καί γενικά στήν Οθωμανική Αυτοκρατορία ήταν πολυποίκιλα, δέν παρουσιάζονται πάντοτε ως άσπρο-μαύρο, δέν ήταν, δηλαδή, η Εκκλησία αντιμέτωπη πρός τήν παιδεία, τόν λαό καί τόν Διαφωτισμό, καί συνεργαζόμενη μέ τούς προύχοντας, ούτε οι διαφωτιστές ήταν μέ τόν λαό καί εναντίον τών αρχόντων. Μερικοί τέτοιοι μύθοι πρέπει νά καταρρίπτονται.

Στό βιβλίο αυτό τού Γιώργου Καραμπελιά γίνεται μιά ανάλυση τής αστικής δομής τής Σμύρνης, τήν διαστρωμάτωση τής κοινωνίας μέσα από τίς τρεις κοινωνικές αναταρχές πού έγιναν στήν Σμύρνη, ήτοι τό 1788, τό 1809-1810 καί τό 1819. Έτσι, ο συγγραφέας μελετά τά αίτια πού προκάλεσαν τίς αναταρχές, τά πρόσωπα πού πρωταγωνίσθηκαν σέ αυτά τά γεγονότα, μεταξύ τών οποίων ο Κοραής καί ο Γρηγόριος ο Ε' καί οι αστικές ομάδες πού έπαιξαν πρωταγωνιστικό ρόλο, αλλά καί τήν στάση τήν οποία τήρησε η Εκκλησία, όπως φαίνεται στήν περίπτωση τού Μητροπολίτου Σμύρνης καί μετέπειτα Πατριάρχου Γρηγορίου τού Ε'.

Η αναταραχή τού έτους 1788 έγινε από τόν λαό πού επανεστάτησε γιά τήν δυσβάστακτη φορολογία πού επέβαλε η Οθωμανική Αυτοκρατορία προκειμένου νά αντιμετωπίσει τίς συνέπειες τού ρωσοτουρκικού πολέμου τού 1787.

Στήν περίπτωση αυτή ο Κοραής, όπως φαίνεται σέ επιστολές πού απέστειλε στόν φίλο του καί συγγενή τών αρχόντων, Πρωτοψάλτη Δ. Λώτο, πού βρισκόταν σέ μιά διαμάχη μέ τόν Μητροπολίτη Γρηγόριο καί τελικά είχε απομακρυνθή από τήν θέση τού Πρωτοψάλτη, φαίνεται ότι ήταν μέ τούς άρχοντες. Ήταν αντίθετος μέ τόν λαό πού επανεστάτησε καί αντίθετος πρός τούς «χαμάλιδες» καί «ντεβετζίδες», δηλαδή καμηλιέρηδες, «τόν ανόητον όχλον» καί τούς «βαρβάρους καλογερίσκους», όπως έγραφε σέ επιστολή του. Ο Κοραής συμπεριφερόταν «ως ένα μέλος τής πεπαιδευμένης άρχουσας τάξης τής Σμύρνης, από τήν οποία προερχόταν». Γιά τόν Κοραή, όπως φαίνεται στίς επιστολές του, η διαχείριση τών κοινών πρέπει νά ανήκει «δικαιωματικά στους "άρχοντες"» καί όχι στους «εσναφλήδες», τόν «όχλον», τούς «ανθρακοπώλες» καί τούς «κουλουρτζήδες».

Αντίθετα, ο Μητροπολίτης Γρηγόριος, παρά τό ότι εθίγη προσωπικά από τόν όχλο, εν τούτοις «προσπάθησε νά τηρήσει μιά στάση σχετικής ουδετερότητας από τά δύο στρατόπεδα, μή θέλοντας νά δυσαρεστήσει καί τό μεγαλύτερο μέρος τού ποιμνίου του, πού είχε συνταχθεί μέ τούς εσναφλήδες. Ή ίσως, ακόμα καί νά πήρε πρόσκαιρα τό μέρος τους, πιεζόμενος από αυτούς». Σημασία, όμως, έχει ότι η στάση του ήταν διακριτική καί όχι μονομερής, ήταν στάση υπευθύνου ηγέτου.

Η διαμάχη στήν κοινωνία τής Σμύρνης κατά τό έτος 1809-1810 έγινε γιά τό Φιλολογικό Γυμνάσιο πού είχε εν τώ μεταξύ ιδρυθή. Μέχρι τότε λειτουργούσε η γνωστή Ευαγγελική Σχολή πού ήταν ιδιωτική, υποστηριζόταν από τούς άρχοντες καί τελούσε κάτω από τήν προστασία τής Βρεταννικής Κυβέρνησης καί γι' αυτό αναφερόταν καί ως «Βρεταννική Σχολή», καί υποστηριζόταν από τήν Υψηλή Πύλη. Υπήρχε σχέδιο νά απορροφηθή η Ευαγγελική Σχολή από τό Φιλολογικό Γυμνάσιο καί παρατηρήθηκε μεγάλη αντίδραση γι' αυτό. Τό Φιλολογικό Γυμνάσιο ήταν κέντρο τών διαφωτιστικών ιδεών. Από «στρατευμένους» αναλυτές δόθηκε η ερμηνεία, ότι μέ αφορμή τά δύο Σχολεία συγκρούστηκαν οι συντηρητικοί καί οι προοδευτικοί.

Στήν διαμάχη αυτή αναμείχθηκε ο Κοραής μέ τούς φίλους του, υπέρ τού Φιλολογικού Σχολείου καί εναντίον τής Εκκλησίας. Κατηγορήθηκε η Εκκλησία καί ο τότε

Μητροπολίτης Σμύρνης Άνθιμος, διάδοχος τού Γρηγορίου, πού εν τώ μεταξύ εκλέχθηκε Πατριάρχης, γιά τήν αντίδραση εναντίον τού Φιλολογικού Σχολείου, καί κυκλοφόρησε ανώνυμος λιβέλλος μέ έντονο αντικληρικαλικό περιεχόμενο. Αλλά αυτό αναιρείται τόσο από άλλες μαρτυρίες, σύμφωνα μέ τίς οποίες η Εκκλησία έπαιξε σπουδαίο ρόλο στήν παιδεία τών υποδούλων Ελλήνων, στήν χρηματοδότηση τού Φιλολογικού Γυμνασίου, όσο καί από επιστολή τού Διευθυντή τού Φιλολογικού Σχολείου Κωνσταντίνου Κούμα, προσκείμενου στόν Αδαμάντιο Κοραή, καί δημοσιεύθηκε στόν «Λόγιο Ερμή», καί ο οποίος υπερασπίσθηκε τούς Ιεράρχες. Στήν επιστολή αυτή, μεταξύ τών άλλων, έγραφε ο Κούμας: «Τοιούτους έχομεν αρχιερείς σήμεραν, τοιούτους οδηγούς εις τά καλά, προστάτας τής παιδείας, ζηλωτάς τής προκοπής τού γένους, ώστε πρέπει καί εξ αυτών νά συμπεράνωμεν ότι έργον τής θείας προνοίας είναι ο φωτισμός τού γένους».

Αγνοείται από τούς αντικληρικαλιστές ότι τήν περίοδο εκείνη παρενέβαιναν στά πράγματα τής Σμύρνης, ιδίως υπέρ τής Ευαγγελικής Σχολής, οι Άγγλοι, καθώς επίσης ότι τόσο ο συντάκτης τού Ανωνύμου Λιβέλλου όσο καί οι διαφωτιστές διαπνέονταν από προτεσταντικές απόψεις καί τόν αναπτυσσόμενο καπιταλισμό. Επίσης, αγνοείται ότι γιά τήν διατήρηση τής ταυτότητος τού ελληνισμού καί τής παράδοσής του έπαιξαν σημαντικό ρόλο οι νεομάρτυρες, ιδίως ο νεομάρτυς Αγαθάγγελος, πού μαρτύρησε αυτήν περίπου τήν περίοδο, δηλαδή τόν Μάιο τού 1819 στήν Σμύρνη.

Όμως, τό Φιλολογικό Γυμνάσιο κατ' αρχάς λειτούργησε ως ίδρυμα ιδιωτικού δικαίου καί στήν συνέχεια λειτούργησε ως κοινοτικό Σχολείο πού στεγάσθηκε «σέ εκκλησιαστικό κτήριο τής Αγίας Φωτεινής καί θά έχει ως μόνιμες πηγές χρηματοδότησης, μέ τέσσερις χιλιάδες γρόσια ετησίως, τίς δύο ενορίες τής Σμύρνης, εκείνες τής Αγίας Φωτεινής καί τού Αγίου Γεωργίου». Η αντίθεση μεταξύ τών δύο Σχολών δέν ήταν ιδεολογική, αλλά μάλλον αντίθεση συμφερόντων.

Πάντως, ο Γρηγόριος Ε', πού τήν εποχή εκείνη ήταν Οικουμενικός Πατριάρχης άν καί είχε ισχυρές πιέσεις από τήν αγγλική Πρεσβεία καί τήν Υψηλή Πύλη, αλλά είχε καί εσωτερικές πιέσεις, υπέρ τής Ευαγγελικής Σχολής, ανεγνώρισε μέν τά προνόμια τής Ευαγγελικής Σχολής, αλλά συγχρόνως επήνεσε καί τό Φιλολογικό Γυμνάσιο.

Η αναταραχή τού έτους 1819, πού σχετίζεται καί πάλιν μέ τό Φιλολογικό Γυμνάσιο καί τό κλείσιμό του, ερμηνεύεται από τούς συγγραφείς «διαφωτιστικής» καί μαρξιστικής ιδεολογίας, ως διαμάχη τών συντηρητικών καί «τής συντηρητικής στροφής», πού εγκαινίασε ο Πατριάρχης Γρηγόριος Ε' εναντίον τών διαφωτιστών, τούς οποίους εξέφρασε η διεύθυνση (Κωνσταντίνος Οικονόμου) καί τό πρόγραμμα τού Φιλολογικού Γυμνασίου.

Η ανάλυση, όμως, τών πηγών καταλήγει σέ διαφορετικά συμπεράσματα, ότι δηλαδή δέν επρόκειτο γιά αγώνες τών συντηρητικών εναντίον τών προοδευτικών-

διαφωτιστών, αλλά για κοινωνικούς αγώνες μεταξύ «δημοκρατικών» και «ολιγαρχικών», ήταν, δηλαδή, αντίθεση μεταξύ εμπόρων και αρχόντων οι οποίοι άρχοντες στο μεγαλύτερο μέρος τάσσονταν υπέρ των Διαφωτιστών. Επίσης, φαίνεται ότι η αντίδραση εναντίον του Κωνσταντίνου Οικονόμου, πού τότε ήταν κοραϊστής, μαζί με τον Κούμα, δέν οφειλόταν στίς φιλοσοφικές του ιδέες, αλλά στο ότι ήταν μυστικοσύμβουλος των εμπόρων, «τοκογλύφος» και «υπεύθυνος για τίς δαπάνες πού βάραιναν τήν πόλη».

Από τήν ανάλυση των πηγών φαίνεται ότι ο Πατριάρχης Γρηγόριος όχι μόνο δέν συμμετείχε στήν προσπάθεια νά κλείση τό Φιλολογικό Γυμνάσιο, αλλά μέ εγκύκλιό του κατεδίκασε τίς κινητοποιήσεις εναντίον του Κωνσταντίνου Οικονόμου, καθώς επίσης συντάχθηκε μέ τούς διαφωτιστές-οπαδούς του Κοραή, οι οποίοι εκινούντο στον περίγυρο του Πατριαρχείου, όπως τον Κωνσταντίνο Κούμα, τον Κωνσταντίνο Οικονόμου, τον Νεόφυτο Βάμβα, τον Θεόφιλο Καίρη, τον Βενιαμίν Λέσβιο. Συγχρόνως, ο Πατριάρχης Γρηγόριος Ε' «προσπάθησε νά αποσπάση τό (Φιλολογικό) Σχολείο από τήν κοινοτική αρχή τής πόλης, μεταβάλλοντάς το σέ σταυροπηγικό, έτσι ώστε νά διασώσει τούς προστατευομένους του, απόπειρα πού στέφθηκε από αποτυχία». Μάλιστα δέ τά "αντιδιαφωτιστικά" επεισόδια τής Σμύρνης δέν ευνοήθηκαν από τον Πατριάρχη Γρηγόριο, αλλά αντίθετα στράφησαν ευθέως εναντίον του». Ο λαός τής Σμύρνης πού εξαγριώθηκε εναντίον των μεγαλεμπόρων και των Διαφωτιστών απήφησε τον Πατριάρχη και έσχισε τά σιγγίλια στήν Εκκλησία.

Επομένως, τά γεγονότα τής Σμύρνης τήν περίοδο αυτήν, λίγο πριν τήν επανάσταση, δέν αφορούσαν τά εκπαιδευτικά θέματα τής πόλης και τον Διαφωτισμό, αλλά «τόν χαρακτήρα τής κοινοτικής διοίκησης και τό εύρος των κοινωνικών ομάδων πού συμμετείχαν σέ αυτή». Ο Πατριάρχης Γρηγόριος Ε', αλλά και γενικά τό Πατριαρχείο προσπαθούσε νά ηρεμήση τά πράγματα, παρέμεινε μεταξύ των αντιμαχομένων, αλλά περισσότερο προστάσενε τούς «διαφωτιστές».

Ο Γιώργος Καραμπελιάς, στο τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου μέ τίτλο «η ανολοκλήρωτη σύνθεση», αναλύει ότι στήν Σμύρνη τήν εποχή πού μελετά δέν γίνεται χωρισμός μεταξύ συντηρητικών και διαφωτιστών, αφού λειτουργούν διαφορετικά τά πράγματα. Οι διαφωτιστές λόγιοι «συντάσσονται μέ τά πιο εξωστρεφή, μορφωμένα και εύπορα στρώματα τής αστικής τάξης, τούς φαναριώτες, και μέ τήν εκκλησιαστική ιεραρχία -οι Ψαλίδας και Βηλαράς- ακόμα και μέ τούς οθωμανούς». Οι κοραϊστές λόγιοι είναι στραμμένοι προς τήν Δύση και οι υποστηρικτές τους ήταν «οι μεγαλέμποροι τής Σμύρνης». «Οι κορυφές του διαφωτισμού αποτελούν (ή μεταβάλλονται σέ) οργανικό μέρος των ανωτέρων ελίτ του ελληνισμού», συνδέονται μέ τήν δύση, ενώ στο «λαϊκό στρατόπεδο» βρίσκονται τά φτωχότερα στρώματα των δασκάλων, του κλήρου, τής αγροτιάς, των συντεχνιών και εμπνέονται από τήν ατμόσφαιρα τής Εκκλησίας και είναι αντιδυτικοί.

Δέν ισχύει, δηλαδή, αυτό που δημιούργησε η αριστερή ιδεολογία ότι οι λόγιοι, οι δημοτικιστές, οι κοραϊστές είναι συνδεδεμένοι με τά λαϊκά στρώματα, τούς κλέφτες και αρματωλούς «εναντίον των κοτζαμπάσηδων, των φαναριωτών, τής Εκκλησίας». Η αλήθεια είναι ότι «τά λαϊκά στρώματα ήταν πίο κοντά στους "καλογέρους", τά θρησκευτικά αναγνώσματα (πού αποτελούν τήν συντριπτική πλειοψηφία των εκδιδόμενων κειμένων), τίς λαϊκές θρησκευτικές τελετουργίες και τίς προφητείες, εμνέονται από τούς νεομάρτυρες και τήν κλεφτουριά και παλεύουν "γιά τού Χριστού τήν πίστη τήν αγία και τής πατρίδος τήν ελευθερία". Συχνά, αναγνωρίζουν και σέβονται τούς λογίους, τούς "φιλοσόφους", αλλά δέν τούς θεωρούν δικούς τους».

Προεπαναστατικά υπήρχε έντονη η αίσθηση τής Ρωμηοσύνης, όλοι αγωνίζονταν γιά τήν παιδεία και ζούσαν μέσα στήν ορθόδοξη παράδοση, όποτε τό αποτέλεσμα ήταν «μιά σύνθεση μεταξύ τής αρχαίας ελληνικής γραμματείας, δυτικού διαφωτισμού και ορθόδοξης-βυζαντινής παράδοσης». Όμως, κατά τόν 18ο και 19ο αιώνα αυτή η σύνθεση «πραγματοποιείται μάλλον ως εκλεκτισμός, κι ως ταυτόχρονη επιλογή διαφορετικών στοιχείων, από τίς τρεις αυτές παραδόσεις, και όχι ως δημιουργία ενός νέου συνθετικού προτάγματος». Αυτό σημαίνει ότι από τούς ανθρώπους γινόταν επιλογές και προτιμήσεις των διαφόρων τάσεων και ρευμάτων. Η Εκκλησία τήν δύσκολη εκείνη περίοδο, όπου και όταν βέβαια υπήρχε δυνατότητα, έπαιζε έναν εξισοροποιητικό ρόλο μεταξύ των διαφόρων ρευμάτων-τάσεων.

Αυτήν τήν σύνθεση τήν συναντούμε στόν Ρήγα Φεραίο και τόν δάσκαλό του Δημητράκη Καταρτζή, σύμφωνα με τόν οποίο ο «νέος χριστιανός Ρωμηός» δέν πρέπει νά ξεχνά ότι είναι «ρωμηός χριστιανός», ότι κατάγεται από τούς αρχαίους Έλληνες, προέρχεται από τούς Βυζαντινούς και από τούς αγίους, θά πρέπει νά σπουδάξει και νά αποκτά τήν ανθρώπινη γνώση, αλλά σάν μέλισσα νά κρατά τίς ιδέες εκείνες πού τόν ωφελούν και νά παραβλέπη εκείνες πού τόν βλάπτουν.

Τελικά, οι ιστορικοί πού κρίνουν τά γεγονότα τής Σμύρνης, και γενικά τήν κατάσταση πρό τής επανάστασεως τού 1821, μέσα από μιά μαρξιστική ιδεολογία, εκφράζουν τόν εκλεκτισμό και διασπούν τήν σύνθεση τού Γένους μας από τήν οποία διαπνεόταν ο Γρηγόριος Ε', και πολλοί φωτισμένοι Ιεράρχες, χωρίς νά βλέπουν τό όλο κλίμα μέσα στό οποίο εκινούντο και τίς συνέπειες. Άλλωστε, στήν απελευθέρωση τού Γένους μας, συνήργησαν η Εκκλησία με τούς Κληρικούς και τόν λαό, οι λόγιοι-διαφωτιστές και οι αρματωλοί.

Γι' αυτό είναι ανάγκη σήμερα νά αγωνιζόμαστε γι' αυτήν τήν ολοκληρωμένη «σύνθεση», δηλαδή νά βιώνουμε τήν ησυχαστική παράδοση των αγίων και των νεομαρτύρων, νά γνωρίζουμε τήν παράδοσή μας, όπως εκφράσθηκε και από τούς αρχαίους φιλοσόφους, και νά γονιμοποιούμε τήν σύγχρονη δυτική σκέψη -αφού τήν γνωρίσουμε προηγουμένως- η οποία αναζητά κάποιο νόημα και προοπτική. Δηλαδή, η

ορθόδοξη θεολογική-ησυχαστική παράδοση πρέπει να απαντήσει στις παλαιές, αλλά και τις σύγχρονες αναζητήσεις των ανθρώπων και τα σύγχρονα υπαρξιακά, φιλοσοφικά, ψυχολογικά και κοινωνικά ερωτήματά τους. Μέσα στα πλαίσια αυτά μπορεί να ολοκληρωθεί τό όραμα τού προεπαναστατικού ελληνισμού, τής Ρωμηοσύνης, όπως τήν ύμνησε ο Ρήγας Φεραίος, ο Δημητράκης Καταρτζής και πολλοί άλλοι.

Πρέπει να διαβάση κανείς τό βιβλίο αυτό τού Γιώργου Καραμπελιά, -ο οποίος διακρίνεται για τήν ερευνητική δουλειά και τήν κριτική σκέψη, γνωστή και από άλλα κείμενά του, για τό οποίο τόν ευχαριστούμε και τόν επαινούμε- για να διαπιστώση αφ' ενός μέν τόν τρόπο μέ τόν οποίο γράφεται η «στρατευμένη» ιδεολογικά ιστορία, πού παρερμηνεύει τά γεγονότα, αφ' ετέρου δέ για να παρατηρήση τήν προσπάθεια πού έκανε η Εκκλησία τήν κρίσιμη εκείνη περίοδο για να διασώση τό Γένος και τήν παράδοσή του, και να διατηρήση αυτήν τήν ενότητα, πού είναι απαραίτητη σήμερα για όλους μας.

Τό βιβλίο αυτό τού Γιώργου Καραμπελιά «Κοραής και Γρηγόριος Ε΄» είναι συνέχεια τού σημαντικού βιβλίου του «Τό 1204 και η διαμόρφωση τού νεώτερου ελληνισμού» πού παρουσίασα παλαιότερα από τίς στήλες τής «Εκκλησιαστικής Παρέμβασης», και αναμένουμε όλοι μέ μεγάλο ενδιαφέρον τό νέο βιβλίο πού προαναγγέλλει ο Γιώργος Καραμπελιάς, με τίτλο «Η αναγέννηση τού νεωτέρου ελληνισμού, 1700-1922».

(Πηγή: "Εκκλησιαστική Παρέμβαση" Μάρτιος 2010)